

dr hab. Robert Balas

Instytut Psychologii PAN

**Recenzja osiągnięcia naukowego przedstawionego w postępowaniu habilitacyjnym
dr Moniki Wróbel oraz pozostałego dorobku naukowego**

Dr Monika Wróbel uzyskała magisterium w dziedzinie psychologii (2003 r.) oraz etnologii (2004 r.) na Uniwersytecie Łódzkim oraz stopień doktora nauk humanistycznych w dziedzinie psychologii w 2009 roku na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

W ramach postępowania habilitacyjnego przedstawiła osiągnięcie naukowe zatytułowane "Rola kontekstu społecznego w zarażaniu i kontrzarażaniu afektywnym", które obejmuje stworzenie klasyfikacji czynników modulujących przebieg zarażania afektywnego, badania nad rolą czynników społecznych będących sygnałami intencji nadawcy w przebiegu zarażania afektywnego oraz sformułowanie hipotezy korekty, która stanowi rozwinięcie istniejących koncepcji zarażania i kontrzarażania.

Dr Wróbel jest autorką wielu publikacji naukowych w czasopismach o zasięgu lokalnym i międzynarodowym, rozdziałów w monografiach oraz wydanej przez PWN monografii dotyczącej zarażania afektywnego. Google Scholar podaje ogólną liczbę

cytowań 159 przy indeksie $h = 6$. Wskaźnik ten, podobnie jak wskaźniki sumarycznego IF oraz liczby cytowań wg WoS i SCOPUS, jest w zupełności zadawalający, biorąc pod uwagę fakt, że “zapracowały” na ten wynik publikacje z ostatnich 4-5 lat.

Ocena osiągnięcia naukowego

Osiągnięciem naukowym wskazanym przez dr Monikę Wróbel pod zbiorczym tytułem “Rola kontekstu społecznego w zarażaniu i kontrzarażaniu afektywnym” stanowi seria publikacji obejmujących monografię naukową wydaną w 2016 przez Wydawnictwo Naukowe PWN pt. “Zarażanie afektywne. O procesie transferu emocji i nastroju między ludźmi” oraz cztery publikacje w czasopismach z IF oraz dwie w czasopismach bez IF. Wszystkie one dotyczą czynników wpływających na przebieg i skuteczność zarażania i kontrzarażania afektywnego.

Monografia autorstwa dr Wróbel stanowi kompetentnie i wnikliwie przygotowane dzieło, w którym wyczerpująca analiza stanu wiedzy na temat “przejmowania” stanów afektywnych między ludźmi uzupełniona autorską klasyfikacją czynników wpływających na to zjawisko oraz serią badań własnych dotyczących relacyjnych moderatorów opisywanego zjawiska. Choć klasyfikacja przedstawiona przez Autorkę w dużej mierze opiera się o wcześniejsze prace Hatfield i in. (1994) to bez wątpienia istotnie je uzupełnia i rozbudowuje uwzględniając późniejsze ustalenia wielu badaczy. Tę część monografii oceniam bardzo wysoko, chociaż nie ukrywam, że bardzo erudycyjne podejście Autorki wzbudziło we mnie nadzieję na uzyskanie nieco bardziej uporządkowanego teoretycznego obrazu tej dziedziny badań. Dla przykładu, ciągle niejasna jest dla mnie relacja między mimikrą emocjonalną a zarażaniem afektywnym. Sama Autorka podkreśla, że są to zjawiska odrębne na poziomie efektów behawioralnych, jednak bez wątpienia powiązane ze sobą na poziomie mechanizmów psychologicznych oraz zmiennych, które na nie wpływają. Wydaje mi się, że dokładniejszy opis relacji między tymi mechanizmami byłby pożyteczny nie tylko dla lepszego zrozumienia działania podstawowych mechanizmów afektywnych w kontekście społecznym, ale również mógłby stać się punktem wyjścia dla ważnych badań,

których wyniki mogłyby istotnie wpłynąć na sposób w jaki dr Wróbel stara się definiować i badać kontekstualne czynniki modyfikujące zarażanie afektywne.

Kluczowe dla oceny osiągnięcia naukowego dr Wróbel są publikacje opisujące badania nad rolą czynników społecznych będących sygnałami afiliacyjnych vs nieafiliacyjnych intencji nadawcy ekspresji emocjonalnych. Autorka skupia się w nich na wpływie podobieństwa (osobowości i postaw) między nadawcą a odbiorcą na indukowane w odbiorcy stany afektywne, oraz wpływie bliskości relacji między nimi. Zastosowane manipulacje obejmowały również określenie poziomu cech wspólnotowych nadawcy oraz jego atrakcyjności fizycznej. Ustalenia poczynione w tych badaniach, chociaż w wielu wypadkach nie są do końca konkluzywne, wyraźnie pokazują, że efekt zarażania afektywnego zależy nie tylko od indywidualnych właściwości nadawcy czy odbiorcy ekspresji emocjonalnych, ale również od zmiennych wpływających na relację między nimi. W mojej ocenie systematyczne badanie i analiza tych właśnie zmiennych jest najistotniejszym wkładem Autorki w rozumienie mechanizmów społecznej indukcji afektu.

Niezwykle interesujące, a przez to warte dalszej eksploracji, wyniki uzyskane przez Habilitantkę dotyczą: a) blokowania indukcji afektu zbieżnego w zależności od kontekstu intencji nadawcy oraz rodzaju emocji, oraz b) szczególnej pozycji smutku jako emocji indukowanej przez zbieżną ekspresję nadawcy. Ponieważ powyższe dwa wyniki replikowały się systematycznie w badaniach dr Wróbel, należałoby je pewnie jeszcze raz dokładnie przeanalizować. W mojej skromnej opinii właśnie w tych efektach kryć się może klucz do lepszego zrozumienia roli, jaką pełni kontekst społeczny w procesach prowadzących do przejmowania stanów afektywnych innych osób.

Nie sądzę jednak, żeby hipoteza korekty w tym pomogła. Chociaż z uznaniem patrzę na próbę włączenia badań empirycznych Habilitantki w szerszy kontekst teoretyczny związany z modelami dwóch procesów (*dual-process theories*) i naprawdę doceniam pracę związaną z aplikacją tych modeli do zrozumienia społecznej indukcji afektu, to jednocześnie przestrzegam przed zbyt dużym entuzjazmem z dwóch powodów. Po pierwsze, podstawowe pojęcia procesów impulsywnych i refleksyjnych nie są wystarczająco

dokładnie zdefiniowane, co znacznie utrudnia stawianie precyzyjnych hipotez badawczych. Po drugie, wszystkie znane mi modele dwóch procesów są bardzo trudno falsyfikowalne (wielu sądzi, że w ogóle nie są), ponieważ wyjaśniają w zasadzie dowolną konfigurację efektów empirycznych.

Niestety, ale opracowana przez Habilitantkę hipoteza korekty wygląda na jeden z tego przykładów. Zakłada bowiem, że osłabienie (a nawet odwrócenie) efektu zarażania afektywnego w wyniku przypisania nadawcy intencji nieafiliacyjnych wymaga zaangażowania systemu refleksyjnego odbiorcy, który koryguje tendencje wzbudzone przez system impulsywny. Dla przykładu, zablokowanie zarażania afektywnego radością eksponowaną przez nieznanego (efekt uzyskany przez Habilitantkę) miałby być wynikiem działania systemu refleksyjnego w postaci świadomej decyzji/wnioskowania (np. “Nie znam Cię, więc Twoja radość jest mi obojętna”). Ale ponieważ postulowanym mechanizmem zarażania afektywnego jest mimikra emocjonalna (proces automatyczny), to trudno jest zakładać świadomą korektę efektu, którego nie jest się świadomym. W sukurs przychodzi zatem koncept automatycznej korekty opartej o procesy kategoryzacji. W taki sposób można wyjaśnić w zasadzie dowolny wynik empiryczny związany z wpływem kontekstu na zarażanie afektywne. A to oznacza, że nie zbliżamy się do lepszego zrozumienia tego niezwykle interesującego fenomenu.

Niezależnie od sformułowanych powyżej wątpliwości dotyczących przydatności hipotezy korekty w rozumieniu mechanizmów będących podstawą efektu zarażania afektywnego dostrzegam fakt, iż jest to dobrze umotywowana próba “poradzenia” sobie z niejednoznacznymi wynikami badań, osadzona w popularnej i eksplorowanej klasie teorii dwusystemowych oraz wykorzystująca prace z innego (aczkolwiek pokrewnego) obszaru badawczego (badania nad poprzedzaniem). Znajdzie zapewne swoje miejsce w literaturze psychologicznej, a możliwe też, że będzie inspiracją dla nowych badań.

Podsumowując, zaprezentowane przez dr Monikę Wróbel **osiągnięcie naukowe** zatytułowane “Rola kontekstu społecznego w zarażaniu i kontrzarażaniu afektywnym” (w

postaci monografii pt. "Zarażanie afektywne. O procesie transferu emocji i nastroju między ludźmi" oraz serii publikacji w czasopismach) **oceniłam pozytywnie.**

Ocena pozostałego dorobku naukowego, popularyzatorskiego i dydaktycznego.

Dorobek publikacyjny dr Moniki Wróbel wykraczający poza wskazane przez nią osiągnięcie naukowe zawiera 8 artykułów naukowych w czasopismach z listy JCR i ERIH (w czasopismach takich jak: *Journal of Psychopathology and Behavioural Assessment*, czy *Social Psychological and Personality Science*) głównie we współautorstwie z innymi badaczami. Kilka z tych publikacji zawiera adaptacje narzędzi psychologicznych czy też analizy skal psychometrycznych na próbie polskiej. Habilitantka publikuje również w czasopismach nieujmowanych na listach JCR i ERIH, włączając w to hasła encyklopedyczne oraz rozdziały w pracach zbiorowych. Powyższy dorobek publikacyjny charakteryzuje "zdrowa" różnorodność - Autorka nie ogranicza się w swoich pracach do jednego głównego wątku badawczego, ale stara się wzbogacić go m.in. o praktyczne konsekwencje w środowisku pracy.

Bardzo istotnym wskaźnikiem dojrzałości naukowej jest doświadczenie w zdobywaniu i kierowaniu projektami naukowymi. Dr Wróbel realizowała jako kierownik projektu dwa granty finansowane przez NCN (Sonata Bis oraz Sonata), oraz trzy granty finansowane przez Uniwersytet Łódzki. Projekty NCN dotyczyły głównego nurtu badań dr Wróbel (zarażania i kontrzarażania afektywnego), natomiast inne projekty koncentrowały się na pozostałych aspektach pracy naukowo-badawczej habilitantki. Zarówno prace z głównego nurtu zainteresowań dr Wróbel, jak też innych eksplorowanych przez nią wątków badawczych, znalazły swoją reprezentację w postaci bardzo licznych wystąpień konferencyjnych w kraju, jak i na forum międzynarodowym. Dr Wróbel otrzymała również kilka nagród związanych z jej publikacjami oraz prezentacjami konferencyjnymi, w tym nagrodę publiczności za najlepszy plakat podczas zjazdu PPS w Lublinie, oraz nagrody naukowe Rektora UŁ za cykle publikacji.

Habilitantka nie tylko czynnie uczestniczyła w licznych konferencjach krajowych i międzynarodowych, ale również angażowała się w ich organizację przez udział w komitetach naukowych i organizacyjnych, jak też organizując sympozja tematyczne (np., podczas ISRE w Amsterdamie). Dr Wróbel jest członkiem kilku ważnych krajowych i międzynarodowych towarzystw naukowych (m.in. SPSP, APS, czy EASP), oraz przez jedną kadencję sprawowała aktywną funkcję w Komitecie Psychologii PAN. Na podkreślenie zasługuje fakt, że jej kompetencje chętnie są wykorzystywane przez redakcje renomowanych czasopism (m.in. PaID, Emotion Review), co niewątpliwie jest ważnym wskaźnikiem poziomu naukowego reprezentowanego przez Habilitantkę. Tym nie mniej, z lekkim zdziwieniem odnotowałem fakt braku międzynarodowych staży oraz recenzowania projektów badawczych w dorobku dr Wróbel.

Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski dr Moniki Wróbel zasługuje na uznanie. Oprócz różnego rodzaju zajęć (wykłady, seminaria, ćwiczenia) ze studentami UŁ Habilitantka może pochwalić się wypromowaniem 35 magistrantów i magistrantek, opieką naukową nad projektem przyznanym studentce UŁ, oraz współpromowaniem dwóch doktoratów w charakterze promotora pomocniczego. Dr Wróbel jest też aktywnym popularyzatorem nauki (np. organizacja warsztatów, wykładów, wystąpienia w mediach).

Konkludując, uważam, że **dorobek towarzyszący, dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski dr Moniki Wróbel bez wątpienia zasługuje na pozytywną ocenę.**

Konkluzja

Po szczegółowej analizie osiągnięcia naukowego i pozostałego dorobku naukowego dr Moniki Wróbel, oraz w świetle wymogów merytorycznych uzyskania stopnia doktora habilitowanego, przedstawionych w Ustawie o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14.03.2003 wraz z dalszymi zmianami, uznaję, że przedstawione przez

Habilitantkę osiągnięcie w pełni odpowiada tym wymogom. W związku z tym,
**wnoszę o podjęcie uchwały o nadaniu stopnia doktora habilitowanego dr
Monice Wróbel.**

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'R. Wróbel'.